

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЗМІСТІ ОСВІТИ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

¹В.І. Шахненко, ²І.В. Котенко, ²І.Л. Третякова, ³Є.О. Цуканова

¹Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, ²Загальноосвітня школа І–
ІІІ ступенів №41 м.Харкова, ³Клугино-Башкирівська гімназія міста Чугуєва Харківської
області
Харків, Україна

У статті висвітлено аналіз результатів дослідження навчання та виховання учнів, наведено дані опитування учнів-старшокласників ЗНЗ щодо підготовки їх до створення сім'ї, виховання дітей на засадах здорового способу життя (ЗСЖ). Тест було побудовано таким чином, що відповіді учнів дали можливість визначити їхню обізнаність і готовність до створення сім'ї, виховання дітей на засадах здорового способу життя і дали уявлення про забезпечення умов формування соціального, духовного, психічного та фізичного здоров'я.

Ключові слова: вплив сім'ї, підготовка учнів, створення сім'ї, виховання дітей, зміст освіти, складові здоров'я.

Подготовка учащихся к созданию семьи и воспитанию детей в содержании образования средней общеобразовательной школы как педагогическая проблема. В.И. Шахненко, И.В. Котенко, И.Л. Третякова, Е.А. Цуканова. В статье освещен анализ результатов исследования обучения и воспитания учащихся, приведены данные опроса учащихся-старшеклассников ОУЗ по подготовке их к созданию семьи и воспитанию детей на принципах здорового образа жизни (ЗОЖ). Тест построен таким образом, что ответы учащихся дают возможность определить их осведомленность по вопросам создания семьи на принципах ЗОЖ, готовность к созданию семьи и воспитанию детей на принципах здорового образа жизни и дать представления об обеспечении условий формирования социального, духовного, психического и физического здоровья.

Ключевые слова: влияние семьи, подготовка учащихся, создание семьи, воспитание детей, содержание образования, составляющие здоровья.

Preparing of pupils to family creation and upbringing of their own children in the matter of secondary education as a pedagogical problem. V. Shachnenko, I. Kotenko, I. Tretiakova, E. Tsukanova. The analysis of the results of the pupils' teaching and upbringing research as well as the data of the interrogation of senior pupils as for their readiness to create a family and bring up their own children according to the healthy-way-of-life principles are given in the article. The test is built up in such a way that the pupils' answers give an opportunity to determinate their knowledge in questions of family creation according to the healthy-way-of-life principles, readiness to create a family and bring up their own children according to the healthy-way-of-life principles, and to give a notion of providing of conditions for social, spiritual, psychological and physical health.

Key words: family impact, preparing of pupils, family creation, upbringing of children, the matter of education, the contents of health.

Вступ

Протягом 2007–2008 та 2008–2009 навчальних років педагогічний колектив ЗОШ №41 м. Харкова провів дослідження результатів навчання й виховання учнів основної та старшої школи. В процесі дослідження було помічено, що результати навчання й виховання майже не змінилися. Ми дійшли до висновку, що відсутність прогресу в навчанні зумовлюється застійними явищами в суспільстві, школі та сім'ї. В результаті цього виникла потреба проаналізувати навчально-виховний процес і накреслити шляхи його удосконалення. Що ж до сім'ї, то ми помітили, що має місце послаблення впливу батьків на навчання й виховання їхніх дітей, особливо в плані підготовки до шлюбу і виховання дітей.

Чи передбачає зміст загальної середньої освіти підготовку учнів, особливо основної та старшої школи, до створення сім'ї та виховання дітей?

Робота виконана за планом НДР Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна та Харківського державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Мета, завдання роботи, матеріали і методи

Ціль роботи – науково обґрунтувати актуальність підготовки учнів ЗНЗ до створення сім'ї та виховання дітей, що, на наш погляд, є педагогічною проблемою.

Постановка проблеми

Одна тисяча дев'яност дев'яносто четвертий рік ООН оголосила роком родини, що передбачає виховання людини у плані зміцнення сім'ї і виховання доброго сім'янина. З того часу минуло п'ятнадцять років. Який стан має сучасна українська сім'я?

Нинішній стан сім'ї в Україні є кризовим: 51–55% новостворених сімей розпадаються. Поступово сім'я, як соціальний інститут виховання, втрачає свої позиції. Значну проблему складає підготовка майбутніх матерів до народження дітей: у 70% вагітних жінок виникають проблеми зі здоров'ям, а у 10% під час пологів з'являються небезпечні для життя ускладнення, яких можна було б уникнути. Проте молоді мами не знають, як це зробити. На цьому фоні зростає смертність дітей під час пологів.

Як у цих умовах прямує вітчизняна загальноосвітня школа з підготовки учнів до створення сім'ї і виховання дітей на засадах здорового способу життя? Щоб одержати відповідь на це запитання, ми провели аналіз змісту освіти у середній загальноосвітній школі та опитування учнів.

Дослідження проблеми та обговорення результатів

1. Аналіз змісту освіти

У 5-му класі в курсі «Основи здоров'я» вивчається тема «Сім'я і здоров'я (обов'язки членів родини щодо збереження та зміцнення здоров'я. Основні функції сім'ї та громади щодо збереження здоров'я. Вплив способу життя родини на здоров'я підлітків)», «Спілкування і здоров'я (повага до старших і молодших, слабких і немічних членів сім'ї. Взаєморозуміння в сім'ї)».

У 8-му класі розглядається тема «Поняття про фізіологічну та соціальну зрілість», проте, оскільки ця тема вивчається рано для учнів цього віку, то значного інтересу не викликає.

У 9-му класі вивчаються теми «Фізіологічна і соціальна зрілість. Готовність до дорослого життя» і «Репродуктивне здоров'я молоді». Інтерес учнів до цієї теми досить великий, але на неї відведено обмаль часу. У 9-му класі навчальний предмет «Основи здоров'я», не виконавши до кінця своєї функції – підготовки до сімейного життя, як це зазначено у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, обривається.

На уроках біології у 9 класі вивчається тема «Розмноження й розвиток». Багато часу відведено на вивчення анатомічної будови статевих органів (урок «Гігієна вагітної жінки»).

В 11-му класі тема «Спадковість і мінливість» спрямована на розв'язання завдань «Ознаки, успадкування ознак, пов'язаних із статтю».

Учнів 10–11 класів дуже цікавлять питання статевих стосунків, які їх хвилюють, проте такі теми не передбачені змістом освіти.

Підготувати до сімейного життя учнів повинна була б сім'я. Проте батьки у своїй більшості не хочуть спілкуватися з дітьми, особливо на такі «соромливі» теми, бо не були підготовлені до цього школою.

Батьки годують дітей, купують необхідні речі, перуть, дають гроші, але мало розмовляють із дітьми, особливо з питань морально-статевого виховання.

Посилюється тенденція виникнення вуличних компаній та байдужість дітей до батьків, у відповідь – споживацькі відносини.

Діти хочуть, щоб батьки задовольняли їх необмежені матеріальні вимоги, а батьки хочуть, щоб діти їх не чіпали.

Виходячи з цього, учні мало знають про майбутнє сімейне життя.

У 5–9 класах на уроках української літератури учні знайомляться із особливостями стосунків у сім'ї при вивченні розділу «Усна народна творчість» та вичаючи твори Т.Г. Шевченка «Мені тринадцятий минало...», «Тополя», «Катерина», «Сон», І. Нечуй-Левицького «Микола Джеря», Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся».

У 10–11 класах тематика сімейних стосунків представлена у творах І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», І. Франка «Украдене щастя», М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» та Лесі Українки «Лісова пісня» і «Бояриня».

Слід зауважити, що вищезгадані твори готують учнів до створення сім'ї здебільшого у морально-етичному плані, а не у практичному.

2. Тестове опитування учнів

Ми провели тестове опитування у ЗОШ І–ІІІ ступенів №41 м. Харкова, яким охопили учнів 10–11 класів у кількості 50 осіб. При цьому тест було побудовано за складовими частинами здоров'я: соціальна, духовна, психічна й фізична. В результаті опитування ми одержали досить цікаві дані.

Соціальна складова здоров'я

На запитання «Чи впливають на збереження сім'ї її матеріальні умови?» лише 30 відсотків дали позитивну відповідь. І лише чверть опитаних сказали, що матеріальні умови сім'ї визначаються за співвідношенням сукупного місячного прибутку і суми прожиткових мінімумів. Тільки 30 % учнів знають, що собою являє прожитковий мінімум. Стільки ж учнів знають речі, які повинні складати придане для новонародженої дитини.

Духовна складова здоров'я

Вісімдесят відсотків учнів не підтримують сучасну ідеологію гедонізму, її ідею «жити для себе», а не для дітей, для майбутньої сім'ї. 80% вважають, що на весіллі та під час медового місяця молоді можуть пити небагато вина. На думку 60% старшокласників, молоде подружжя має жити один для одного і для дітей.

Основний вплив на формування духовності дітей має духовність батьків. Такий вибір зробили учні. Давнє прислів'я «Яка хата – такий тин, який батько – такий син» неправильним вважають 90% учнів.

Психічна складова здоров'я

опитаних уявляють своє майбутнє у складі сім'ї. Менше хворіють і найдовше живуть, на думку 90% учнів, сімейні люди, які живуть як собака із кішкою, що є неправильним. 85% припускають, що після одруження між подружжям можуть виникати конфлікти, і в таких ситуаціях потрібно толерантно ставитись до особливостей характеру та інтересів один одного, шукати компроміси.

Фізична складова здоров'я

опитаних вважають, що дошлюбні сексуальні стосунки, особливо дівчат, не мають негативного впливу на здоров'я та психологічний мікроклімат майбутньої сім'ї. 75% старшокласників вважають, що харчування молодих перед зачаттям впливає на здоров'я майбутньої дитини. Спосіб життя молодих до зачаття впливає на здоров'я майбутньої дитини, так вважає 80% опитаних, проте 85% не знає, яким має бути життя жінки під час вагітності. учнів не знає, як доглядати немовля.

Щоб немовля розвивалось духовно, психічно й фізично, потрібно постійно з ним розмовляти (50% відповідей). Дев'яносто відсотків опитаних вважають, що не існує залежності духовного, психічного, фізичного розвитку дитини від її виховання у перші 2–5 років. Сто відсотків учнів не знають, як виховувати дитину, а своїм вихованням у

сім'ї повністю задоволені 80% учнів.

Не знають про критичні роки чоловіків і жінок усі учні, а про те, як жити у відповідності з біоритмами, не знають 95% опитаних. Правил харчування не знають 90% учнів.

Всі учні вважають, що шкідливі звички впливають на здоров'я людини, проте 80 % опитаних мають ці звички.

На запитання «Чи достатньо у Вас знань, щоб зберегти своє здоров'я, народити здорових дітей і дожити до глибокої старості?» 90% відповіли негативно. Разом з тим, 75% опитаних вважають, що навчальний предмет або факультатив, який би навчив зберігати своє здоров'я, народити здорових дітей і дожити до глибокої старості не потрібен. Проте після проведення системи позакласних заходів 60% учнів вказали на необхідність введення такого навчального предмета чи факультативу.

Аналіз результатів дослідження

Соціальна складова здоров'я. Опитування показало, що 70 % учнів не пов'язують створення сім'ї і не знають, як визначаються їх достатність чи недостатність. Сімдесят відсотків не знають, що таке прожитковий мінімум і що повинно входити у придане для немовляти.

Духовна складова здоров'я. Вісімдесят відсотків учнів вважають, що потрібно жити не для себе, а для майбутнього. З давніх-давен в Україні для молодих на весіллі існував «сухий закон», проте, напевне, під впливом масивної реклами слабоалкогольних напоїв 80% учнів вважають, що на весіллі можна пити трохи вина, що є чинником ризику для здоров'я майбутньої дитини. І, на превеликий жаль, 90% учнів вважають невірним прислів'я «Яка хата – такий тин, який батько – такий син». Це викликає тривогу з тих позицій, що здоров'я майбутньої дитини залежить від здоров'я батьків і їхнього способу життя. В Україні завжди сільські дівчата утримувались брати шлюб з хлопцями, в сім'ях яких були п'яниці.

Психічна складова здоров'я. Позитивним є те, що учні не поділяють теорію гедонізму, тобто «жити для себе», бо 90% прагнуть мати сім'ю. Проте, на жаль, лише 10% учнів знають, що найменше хворіють і мають найбільшу тривалість життя подружні пари, які живуть «душа в душу». Вісімдесят п'ять учнів мріють у майбутньому будувати свої подружні стосунки на основі толерантності.

Фізична складова здоров'я. Лише 10% учнів вважають, що дошлюбні сексуальні стосунки, особливо дівчат, негативно впливають на здоров'я та психологічний мікроклімат майбутньої сім'ї. Вісімдесят і 75 % опитаних вважають, що спосіб життя, і в тому числі харчування, впливають на здоров'я майбутньої дитини, проте ще більша частина (85%) не знають, яким має бути життя вагітної жінки. Дев'яносто не знають, як доглядати немовля, і лише 50% знають, що з ним потрібно постійно розмовляти.

Тривожним є те, що 100% опитуваних не знають, як виховувати дітей.

Відповідно 100% і 95% не знають про критичні роки чоловіків і жінок і як потрібно жити у відповідності з біоритмами.

З числа опитаних 80% мають шкідливі звички, але, на жаль, 90% вважають, що у них достатньо знань і здоров'я для того, щоб зберегти своє здоров'я, народити здорових дітей і дожити до глибокої старості.

Разом з тим, 75% опитаних вважають, що навчальний предмет або факультатив, який би навчив зберігати своє здоров'я, народити здорових дітей і дожити до глибокої старості не потрібен. Проте після проведення системи позакласних заходів 60 відсотків учнів вказали на необхідність введення такого факультативу. Сорок відсотків учнів певною мірою проти введення такого факультативу через перевантаженість навчальними заняттями.

Висновки

1. Результати тестового опитування учнів 10-11 класів ЗОШ №41 м. Харкова показали, що батьки недостатньо готують дітей до створення сім'ї та виховання їхніх майбутніх дітей.

2. У змісті освіти середньої загальноосвітньої школи питання підготовки учнів до створення сім'ї і особливо виховання дітей висвітлені недостатньо. До того ж знання, які одержують учні про стосунки в сім'ї, є уривчастими і не становлять цілісної системи.

3. Учні після закінчення ЗНЗ недостатньо готові до створення сім'ї і виховання дітей.

4. Виникла необхідність уведення в ЗНЗ України навчального предмету, спецкурсу або факультативу, який готував би учнів до створення сім'ї і виховання дітей, особливо спрямованого на формування здорового способу життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – №1–2. – С. 30–65.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» // Урядовий кур'єр. 1999. – № 125–126. – С. 5–8.
3. Закон України «Про охорону дитинства» // 26.04.2001.
4. Здоровье – 21. Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВОЗ. – Копенгаген: Всемирная организация здравоохранения. Европейское региональное бюро, 1999. – 310 с.
5. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Українська правнича фундація, 1998. – 56 с.
6. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – № 13. – С. 2–15.
7. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – № 2. – С. 2–22.
8. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України. Затверджено Указом Президента України від 7 грудня 2000 р. № 1313 / 2000. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 49. – С. 6–13.
9. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді: Затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 21 липня 2004 р. № 605// Директор школи. – 2004. – № 40. – С. 23–29.
10. Логвин М.М. Духовна безпека населення – як складова його фізичного і психічного здоров'я / М.М. Логвин // Безпека життєдіяльності. – 2006. – № 4. – С.21–26.
11. Основы здоров'я: програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи. – К.: Ірпінськ, 2005. – 41 с.
12. Сухомлинский В.А. Мудрость родительской любви / В.А. Сухомлинский. – М.: Молод. гвардия, 1988. – 303 с.: ил.
13. Ткаченко Л. Демографічну кризу можна подолати, якщо... / Л. Ткаченко // Освіта України. – 2005. – №10 (4 лютого). – С. 10.

© Шахненко В.І., Котенко В.І.В., Третьякова І.Л., Є.О.Цикало, 2009